

**ITÄ-SUOMEN
SEUDULLINEN
LIIKENNEJÄRJESTELMÄTYÖ**

AIESOPIMUS

**Ylä-Savon seudun liikennejärjestelmän
kehittämisestä vuosina 2017-2021**

1. SOPIJAOSAPUOLET

Tämä aiesopimus on tehty seuraavien osapuolien välille:

- Iisalmen kaupunki
- Keiteleen kunta
- Kiuruveden kaupunki
- Lapinlahden kunta
- Pielaveden kunta
- Rautavaaran kunta
- Sonkajärven kunta
- Vieremän kunta
- Pohjois-Savon liitto
- Pohjois-Savon ELY-keskus
- Ylä-Savon SOTE

2. TAUSTA JA TAVOITTEET

Tämä aiesopimus on sopijaosapuolten yhteinen näkemys Ylä-Savon seudun liikennejärjestelmän kehittämisestä sekä lähivuosina toteutettavista ja edistettävistä toimenpiteistä. Seudun vuonna 2010 valmistuneen liikennejärjestelmäsuunnitelman ohella tämän aiesopimuksen keskeisenä lähtökohtana on syksyllä 2015 hyväksytty Itä-Suomen liikennestrategia.

Seudulla tehtävää liikennejärjestelmän kehittämistyötä koordinoi ja kehittää sopijaosapuolten edustajista koostuva seudun liikennejärjestelmätyöryhmä. Työryhmälle annetaan sopijaosapuolten valtuutus tässä aiesopimuksessa mainittujen hankkeiden ja toimenpiteiden edistämiseen sekä toimenpiteisiin liittyvän vuorovaikutuksen koordinointiin.

Sopijaosapuolet sitoutuvat toimivaltansa ja käytettävissään olevien resurssien puitteissa toteuttamaan ja edistämään hankkeiden ja toimenpiteiden toteutumista. Kunkin toimenpiteen rahoitusjaosta sovitaan erikseen sen toteutuksen yhteydessä. Toimenpiteiden toteuttamiseen voi osallistua myös sopimuksessa mainitsemattomia osapuo-
lia.

Esitettyjen toimenpiteiden lisäksi osapuolet sitoutuvat omassa toiminnassaan sekä toimenpiteitä toteuttaessaan edistämään Itä-Suomen liikennestrategian ja seudun liikennejärjestelmäsuunnitelman tavoitteita ja linjauksia. Seudullisen liikennejärjestelmätyön kautta jalkautetaan myös maakuntakaavan ja -suunnitelman strategisia linjauksia.

Tämä sopimus on jatkoa vuosille 2013–2016 ajoitetulle aiesopimukselle. Sopimus on toiminut runkona seudullisen liikennejärjestelmätyöryhmän toiminnalle. Työryhmä on käynnistänyt kehittämishankkeita ja seurannut tavoitteiden toteutumista sekä jatkuvan arkityön että erillisten kehittämishankkeiden kautta. Aiesopimuksessa sovitut toimenpiteet ovat toteutuneet pääosin hyvin.

Liikennejärjestelmätyö on murroksessa. Julkisen sektorin resurssit pienenevät ja rooli on muuttumassa entistä vahvemmin mahdollistajaksi. Yritykset ovat avaintoimijoita ja todelliset asiakkaat keskiössä. Muutokset korostavat liikennejärjestelmän asiakaslähtöistä kokonaissuunnittelua liikennemuotoکوhtaisten suunnittelun sijaan. Koska julkis-sektorin organisaatioiden yhteistyö toimii jo tehokkaasti, vuorovaikutuksen painopistettä siirretään tällä aiesopimuskaudella yritys-yhteistyöhön ja asiakasvuorovaikutukseen.

Maakuntauudistus tulee sopimuskaudella muuttamaan osaa sopimusorganisaatioista mutta asiakkaiden tarpeet eivät organisaatiouudistuksissa muutu. Kun toimenpiteet muodostetaan asiakaslähtöisesti, pysyvät ne ajantasaisina uudistuksista huolimatta.

Liikennettä koskevat kansalliset päästövähennystavoitteet tulee ottaa huomioon myös Ylä-Savossa. Tämä tulee ohjaamaan kaikkia aiesopimuksessa esitettäviä toimenpiteitä. Tavoitteet antavat mahdollisuuksia myös uudelleenlaiselle liiketoiminnalle seudulla.

Vuonna 2010 valmistuneessa seudun liikennejärjestelmäsuunnitelmassa määriteltiin tavoitteet suurelta osin jo eri asiakasryhmille. Suunnitelman tavoitteet ovat siten hyvin linjassa Itä-Suomen liikennestrategian asiakaslähtöisten tavoitteiden kanssa. Seudullisessa työssä keskitytään toteuttamaan tavoitteita niillä keinoilla, joihin alueella voidaan itse vaikuttaa (sekä arkityötä kehittämällä että erillisillä kehittämishankkeilla).

Itä-Suomen liikennestrategian tavoitteista seudullisen työn kautta viedään käytäntöön erityisesti seuraavassa korostettuja tavoitekohtia.

Itä-Suomen liikennestrategian tavoitteet:

Elinkeinoelämän kuljetukset

- Raakamaidon päivittäinen keräilyketju on toimintavarma
- Energiatuotannon biopolttoaine- ja turvekuljetukset ovat täsmällisiä
- Metsäteollisuuden puukuljetusketju turvaa häiriöttömän tuotannon
- Käytössä on useampia kustannustehokkaita kuljetusvaihtoehtoja
- **Logistiikkayhteistyö tukee tehokkuutta ja synergiaetujen saavuttamista**
- Pitkämatkaisten kuljetusten matka-aika on ennakoitavissa
- Toimivat ja nopeat tietoliikenneyhteydet tukevat yritystoimintaa

Ihmisten liikkuminen

- **Arjen matkoja varten on käytettävissä liikkumista helpottavia palveluita sekä taajamissa että haja-asutusalueilla**
- **Kävely ja pyöräily taajamissa on helppoa ja turvallista**
- Päivittäiset matkat on mahdollista tehdä joukkoliikenteellä kaupunkiseuduilla sekä suurimpien taajamien ja keskuskaupunkien välillä
- **Ikääntyneille on kotona asumisen mahdollistavat liikkumis- ja kuljetuspalvelut**
- Henkilöautomatkat maakuntakeskusten välillä ja rajanylityspaikoille ovat ennakoitavia, sujuvia ja nopeita
- Pitkänmatkan joukkoliikenteessä vuorotarjonta paranee, matka-aika lyhenee ja hinnat ovat kohtuullisia
- **Liikkumisen ajantasainen informaatio on helposti ja mobiilisti saatavissa**
- **Matkojen ostaminen on helppoa ja ”liput” ovat yhteiskäyttöisiä**
- Matkaketjun solmupisteissä kulkutavan vaihtaminen ja liityntä sujuvaa

Seudullisen liikennejärjestelmäsuunnitelman tavoitteet ovat hyvin linjassa Itä-Suomen liikennestrategian tavoitteiden kanssa.

Ylä-Savon liikennejärjestelmäsuunnitelman tavoitteet:

Tällä aiesopimuskaudella painotetaan tavoitteista erityisesti seuraavia:

- Seudun sisäinen kuntakeskusten välinen ja ulkoinen saavutettavuus paranevat osana koko maakunnan saavutettavuuden parantamista.
- Lasten ja nuorten itsenäisen ja turvallisen liikkumisen mahdollisuudet paranevat taajamien asuinalueilla ja taajamakeskustoissa sekä koulujen lähiympäristöissä.
- Liikkumisympäristö ja liikennepalvelujen taso tukevat ikääntyneiden ja liikkumisesteisten omatoimista liikkumista sekä helpottavat palvelujen saavutettavuutta.

- Kevyt liikenne tarjoaa henkilöautolle houkuttelevan vaihtoehdon työ- ja asiointimatkoilla taajamissa ja taajamien reuna-alueilla.
- Joukkoliikenne tarjoaa henkilöautolle houkuttelevan vaihtoehdon työ- ja asiointimatkoilla lisäalassa sekä lisäalman ja kuntakeskusten välisessä liikenteessä keskeisillä pendelöintisuunnilla.
- Elinkeinoelämän kuljetusten kustannustehokkuus ja luotettavuus paranevat koko liikenneverkolla. Kuljetusten nopeuteen ja alemman tieverkon kuntoon kiinnitetään erityistä huomiota.
- Yhteistyötä lisätään etenkin liikenteen ja maankäytön suunnittelussa.

3. TOIMENPITEET

Ylä-Savossa keskeisiksi Itä-Suomen liikennestrategian ja seudun liikennejärjestelmäsuunnitelman tavoitteita toteuttaviksi toimenpidekokonaisuuksiksi vuosille 2017-2021 on nostettu:

1. Arjen matkojen ja työmatkapendelöinnin helpottaminen uusia liikkumispalveluja kehittämällä
2. Kävelyn ja pyöräilyn houkuttelevuuden parantaminen seudullista edistämistyötä jatkamalla
3. Yritysten logistiikkakustannusten alentaminen
4. Liikennejärjestelmäyhteistyön jatkuvuuden ja kehittämisen turvaaminen

Toimenpidekokonaisuuksia edistetään seuraavasti:

3.1 Arjen matkojen ja työmatkapendelöinnin helpottaminen uusia liikkumispalveluja kehittämällä

Sote- ja maakuntauudistus tulee vaikuttamaan niin julkisesti tuettujen henkilökuljetusten kuin avoimen joukkoliikenteen järjestämiseen. Palveluverkon ja palveluohjauksen muuttuessa muutokset vaikuttavat myös liikkumistarpeisiin. Sote-kuljetukset ja joukkoliikenteen järjestämisvastuu siirtyvät maakunnalle, mutta koulukuljetukset jäävät peruskuntiin. Kustannusten kasvun myötä paineet henkilökuljetusten tehostamiseen kasvavat, joten jatkossakin on pystyttävä järjestämään ja tehostamaan henkilökuljetuksia kokonaisuuksina.

Laki liikenteen palveluista tulee myös uudistamaan vahvasti liikennemarkkinaa ja edellyttämään julkisen puolen toimijoilta toimenpiteitä esimerkiksi haja-asutusalueiden liikennepalvelujen turvaamiseksi.

Ylä-Savo ilmoittaa kiinnostuksensa sote-kuljetusten järjestämiskokeiluihin (mahdollisesti osana laajempaa valinnanvapauskokeilua) sekä laajemmin henkilökuljetusten tehostamisessa ja uusien liikkumispalvelujen kehittämisessä. Kokeilujen kautta pyritään avaamaan ja tehostamaan seudun julkisesti tuettuja henkilökuljetuksia ja yhdistetään ne avoimeen joukkoliikenteeseen sekä mahdollisesti syntyviin uusiin markkinaehtoihin liikkumispalveluihin. Näin pystytään turvaamaan julkinen liikenne myös haja-asutusalueilla sekä luomaan mahdollisuuksia uuden liikevaihdon synnyttämiselle alalla toimiville liikennöitsijöille ja takseille.

Julkisten henkilökuljetusten tehostamisen lisäksi seudulla on tarvetta kehittää pendelöijille uusia liikkumispalveluita. Kehittämistä tehdään markkinaehtoisesti yhdessä työnantajien ja liikennealan yritysten kanssa. Yksilöidyt kehittämistarpeet ja kysyntä tulee selvittää toimintamallien kehittämisen taustaksi, jotta liikennealan yritykset voi-

vat sitoutua kehittämiseen. Kehittämisessä otetaan pendelöinnin ohella huomioon opiskelijoiden liikkumistarpeet.

Aamujunayhteys etelään käynnistyy huhtikuussa 2018 kaksivuotisella sopimuksella. Yhteyden käyttäjämääriä seurataan ja tarvittaessa kannustetaan käytön lisäämiseen, jotta liikenteen jatkuminen voidaan varmistaa myös 2020 jälkeen.

Toimenpiteet:

1. Kehitetään liikkumispalveluita ja liityntäliikennepaikkoja pendelöijille, opiskelijoille ja työasiamatkustajille, 2018-
2. Junaliikenteen matkustajamäärien kehittymistä seurataan vuosittain ja käynnistetään tarvittaessa toimenpiteitä kysynnän lisäämiseksi, lj-työryhmä, 2018-
3. Ylä-Savon seudun julkisesti tuettujen henkilökuljetusten tehostaminen ja avaaminen sekä yhdistäminen avoimeen joukkoliikenteeseen ja uusiin liikkumispalveluihin, lisalmen kaupunki ja POS-ELY, 2019-
4. Seutu ilmoittaa kiinnostuksensa mahdollisiin sote-kuljetuskokeiluihin, 2018-

3.2 Kävelyn ja pyöräilyn houkuttelevuuden parantaminen seudullista edistämistyötä jatkamalla

Kävelyä ja pyöräilyä on edistetty lisalmessa aktiivisesti usean vuoden ajan eri kehittämissuunnitelmien kautta. Edistämistyötä laajennettiin vuoden 2017 aikana seudulliseksi kattamaan lisalmen ohella Kiuruveden, Vieremän ja Sonkajärven kunnat. Edistämistyötä jatketaan ja laajennetaan koko seudulle varmistamalla vuosittain riittävät resurssit ja jatkamalla työn hankkeistamista pitkäjänteisesti.

lisalmen, Kiuruveden, Lapinlahden, Rautavaaran, Sonkajärven ja Vieremän kuntien yhteinen seudullinen liikenneturvallisuussuunnitelma valmistui kesällä 2017. Pielaveden ja Keiteleen suunnitelmien päivittäminen on käynnissä. Suunnitelmissa on määritetty seudulle yhteisiä periaatteita ja toimenpidepainotuksia. Näistä osapuolet painottavat toiminnassaan aiesopimuskaudella erityisesti seuraavia:

- Toimivan ja turvallisen jalankulku- ja pyöräilyverkoston täydentäminen ja hoito
- Matkaketjujen epäjatkuvuuskohtien korjaaminen
- Lähiliikkumisympäristöjen turvallisuuden parantaminen lasten ja ikääntyneiden omatoimisen liikkumisen turvaamiseksi
- Ajonopeuksia hillitseminen rakenteellisin ja asennekasvatuksen keinoin
- Rautateiden tasoristeyksien turvallisuuden parantaminen

Viisaan liikkumisen edistämistyötä kohdennetaan systemaattisesti eri käyttäjäryhmiin. Koululaiset, työmatkaliikkujat, ikäihmiset ja liikkumisesteiset ovat lähivuosina erityisiä kohderyhmiä. Sekä fyysisen ympäristön parantamistoimenpiteitä että viisaan liikkumisen edistämistyötä suunnataan systemaattisesti edellä mainittujen asiakasryhmien liikkumisen turvaamiseen.

Toimenpiteet:

1. Kävelyn ja pyöräilyn seudullisen edistämistyön laajentaminen seudulliseksi ja työn jatkuvuuden varmistaminen, kunnat ja ELY-keskus, 2018-
2. Fyysisen ympäristön parantamistoimenpiteiden systemaattinen priorisointi edellä esitettyjen painotusten ja käyttäjäryhmien mukaisesti, kunnat ja POSELY, 2018-
3. Viisaan liikkumisen edistämistoimenpiteet liikenneturvallisuustyössä:
 - Liikkumisen ohjaus ja julkinen liikenne nostetaan aiempaa laajemmin teemoiksi liikenneturvallisuusryhmien työhön
 - Työpaikkoja innostetaan viisaiden liikkumistottumuksien ja liikenneturvallisuustyön edistämiseen.

3.3 Yritysten logistiikkakustannusten alentaminen

Pk-yritysten logistiikan kehittämisessä hyödynnetään seudulla jo tehtyjä selvityksiä ja pyritään saamaan selvityksissä esitetyt keskeiset toimenpide-ehdotukset toteutukseen. Paikallisia yrityksiä saatetaan yhteen keskustelemaan ehdotusten toteuttamisesta. Yrityskohtaisessa logistiikkaosaamisen kehittämisessä hyödynnetään ELY-keskusten ja kuntien yritysysteistyötä ja -neuvontaa. Seudun liikennejärjestelmätyössä seurataan käynnissä olevia logistiikkaan ja yritysysteistyöhön liittyviä hankkeita (esim. Teolliset symbioosit ja KierRe-hanke) ja edistetään niistä nousevia logistiikkaan liittyviä toimenpiteitä.

Kunnat varautuvat maankäytön suunnitelmissaan ja valtio varautuu tienpitäjänä rekkaparkkeihin sekä raakapuuterminaalisiin ja -kuormauspaikkoihin. Osapuolet pyrkivät ohjaamaan rekkaparkit ja kuormausalueet paikkoihin, jotka ovat paitsi raakapuukuljetusten kannalta toimivia myös turvallisia ja ympäröivälle alueelle vähiten haittoja aiheuttavia. Mahdollinen Finnulpin toteutuminen tulee edellyttämään kuormauspaikkaverkon kehittämistä.

Seudulle sijoittuvissa Pohjois-Savon ELY:n alueurakoissa on pilotoitu muun muassa maitokuljetusten tarpeiden huomioon ottamista sekä digitalisaation hyödyntämistä. Lisäksi Pohjois-Savon ELY:n ja Pielaveden kunnan alueurakkayhteistyötä kokeillaan Pielaveden alueurakassa. Kehittämistyötä ja kokeiluista saatavan tiedon hyödyntämistä jatketaan ja kehittämissä otetaan maitokuljetusten ohella huomioon seudulle tärkeät raakapuukuljetukset. Alueurakoihin sisällytetään alueurakoitsijoiden väliset yhteistyöpalaverit urakoiden rajapintojen yhteensovittamiseksi. Lisäksi kuntien välisen yhteistyön lisäämiseksi selvitetään kuntaliikelaitosmallin soveltuvuutta.

Toimenpiteet:

1. Logistiikan liittäminen omana kokonaisuutena kuntien ja ELY-keskusten yrityspalvelujen palvelutarjontaan, kunnat ja ELY-keskukset, 2018
2. Logistiikkayhteistyöstä kiinnostuneiden pk-yritysten kartoittaminen sekä valmistuneissa selvityksissä esitettyjen jatkotoimenpiteiden toteuttaminen (opinnäytetyö?), elinkeinotoimijat, 2019-2020
3. Liikennejärjestelmätyössä seurataan käynnissä olevia logistiikkaan ja yritysysteistyöhön liittyviä hankkeita (esim. Teolliset symbioosit ja KierRe-hanke) ja edistetään niistä nousevia logistiikkaan liittyviä toimenpiteitä, Ij-työryhmä 2018-
4. Rekkaparkkien ja puutavaran kuormauspaikkojen seudullinen tarkastelu ja kehittäminen, kunnat 2019-
5. Kuntaliikelaitosmalliselvitys, kunnat, 2021

3.4 Liikennejärjestelmäyhteistyön jatkuvuuden ja kehittämisen turvaaminen

Ylä-Savon Ij-työryhmän toimintaa jatketaan ja kehitetään aiesopimuskaudella edellä esitetyin painotuksin. Lähivuosina tulee aluehallinnossa tapahtumaan muutoksia mutta Ij-työryhmän toiminnan kannalta keskeisen kuntayhteistyön tarpeet tulevat edelleen lisääntymään. Aiesopimusosapuolet turvaavat osaltaan seudullisen liikennejärjestelmätyön jatkuvuuden ja sen vaatimat resurssit.

Osapuolet varmistavat kytkennän maakunta- ja Itä-Suomi-tason liikennejärjestelmätyöhön ja sen yhdessä sovittuihin painotuksiin.

Lisäksi osapuolet sitoutuvat tarkastelemaan aiesopimuskaudella seudullista aluerakennetta lisälmen strategisen yleiskaavan laadinnan yhteydessä. Esimerkkeinä seudullisista tarkastelutarpeista ovat nousseet liityntäpysäköintipaikat ja rekkaparkit. Li-

säksi aiesopimuskaudella tiivistetään liikenteen ja kuntien elinvoimapaalveluiden yhteistyötä.

3.5 Edistettävät hankkeet

Seudulla edistetään yhdessä muiden Itä-Suomen seutujen ja maakuntien kanssa Itä-Suomen liikennestrategiassa sovittuja kärkihankkeita:

- Uusia liikennepalveluita kehitetään ja kokeillaan rohkeasti. Palveluiden perustaksi tarvitaan kunnossa oleva infrastruktuuri ja toimivat tietoliikenneyhteydet.
- Perusväylänpidon rahoituksen tasoon tarvitaan pysyvä nosto
- Tiehankkeet:
 - o VT 5 Mikkeli-Juva (päätetty, rakentaminen alkanut)
 - o VT 23 Varkaus-Viinijärvi (toteutus 2014-2022)
 - o VT 5 Leppävirta-Kuopio (toteutus 2012-2024)
- Rata- ja vesiväylähankkeet:
 - o Joensuun ja Kuopion ratapihojen kehittäminen
 - o Karjalan ja Savon ratojen kehittäminen
 - o Saimaan kanavan sulkujen pidentäminen

Valtatien 5 toimivuus ja kehittämismahdollisuudet turvataan maankäytön suunnittelulla myös seuraavana vuoroaan odottavalla välillä Kuopio-lisalmi siten, että vältetään valtatiehen suoraan liittyvää uutta maankäyttöä. Valtatien 5 kehittämisessä otetaan huomioon myös pendelöinti seudun ulkopuolelta ja uusien liikkumispalvelujen käytön helpottaminen.

Osapuolet sitoutuvat edistämään seudun kannalta erittäin tärkeän alemman tieverkon kunnan systemaattista parantamista resurssiensa ja mahdollisten valtakunnallisten teemarahoitusten antamisissa puitteissa.

Lisäksi edistetään lisalmi-Ylivieska radan sähköistämistä ja tasoristeysten poistoa.

4. SEURANTA JA SOPIMUKSEN PÄIVITTÄMINEN

Aiesopimuksen toteutumista seurataan Ylä-Savon seudullisen liikennejärjestelmätyöryhmän kokouksissa osana seudullista liikennejärjestelmätyötä. Tämän lisäksi aiesopimuksen toteutumista seurataan yleisellä tasolla myös Itä-Suomen liikennejärjestelmätyöryhmässä.

Ylä-Savon liikennejärjestelmätyöryhmä laatii kerran vuodessa tilannekatsauksen tämän sopimuksen toteutumisesta, sekä tarkistaa, vastaako aiesopimus edelleen seudun yhteistä tahtoa sekä tekee esitykset tarvittavista tarkistuksista. Sovitut muutokset ja niiden perustelut kirjataan. Vähäiset muutokset aiesopimuksen sisältöön hyväksytään Ylä-Savon liikennejärjestelmätyöryhmässä. Merkittävät muutokset hyväksytään tarvittaessa päätöksentekijöillä. Hyvissä ajoin ennen aiesopimuskauden päättymistä sovitaan uuden aiesopimuksen valmistelusta ja varmistetaan kytkentä muuhun liikennejärjestelmän kehittämiseen liittyvään suunnitteluun.

5. SOPIMUKSEN KÄSITTELY JA HYVÄKSYMINEN

Sopimus on käsitelty luonnoksena seudun kunnissa. Sopimuksen sisältö on hyväksytty seudun liikennejärjestelmätyöryhmän kokouksessa 11.1.2018. Sopijaosapuolet käsittelevät sopimuksen omissa organisaatioissaan. Päivitystä ei ole tarpeen hyväksyttää sopimusosapuolten allekirjoituksin.